

УДК 347.73

DOI 10.33244/2617-4154.2(23).2026.21-33

М. В. Глух,*кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри фінансового та податкового права,
Державний податковий університет***M. V. Glukh,***Candidate of Juridical Sciences, Professor,
Head of the Department of Financial and Tax Law,
State Tax University
email: marina_gluh@ukr.net***ORCID 0000-0002-6107-5415;****К. В. Саввупуло,***аспірант кафедри фінансового та податкового права,
Державний податковий університет***K. V. Savvopulo,***PhD Student of the Department of Financial and Tax Law,
State Tax University
email: savvopulo.k@gmail.com***ORCID 0009-0006-1972-7252;****А. С. Лекарь,***кандидат юридичних наук,
доцент кафедри фінансового та податкового права,
Державний податковий університет***A. S. Lekar,***Candidate of Juridical Sciences,
Docent of the Department of Financial and Tax Law,
State Tax University
email: a.s.lekar@dpu.edu.ua***ORCID 0009-0009-7645-2752**

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE LEGAL FRAMEWORK FOR FINANCIAL SECURITY

Сучасний етап розвитку фінансово-економічної системи характеризується посиленням глобалізаційних процесів, інтеграцією національних економік та зростанням впливу зовнішніх чинників на фінансову стабільність держав. У таких умовах фінансова безпека

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

© Глух М. В., Саввупуло К. В., Лекарь А. С., 2026

набуває визначального значення як складова національної безпеки та передумова сталого економічного розвитку. Водночас в Україні спостерігається низка системних проблем у сфері правового забезпечення фінансової безпеки, зокрема зростання державного боргу, неефективність бюджетної політики, дисбаланси в системі публічних фінансів, недостатній рівень інституційної спроможності та незавершеність структурних економічних реформ. Попри активізацію євроінтеграційних процесів та часткову імплементацію європейських підходів, вітчизняна система фінансової безпеки залишається недостатньо адаптованою до сучасних викликів і загроз. Водночас досвід держав Європи свідчить про ефективність комплексного підходу до забезпечення фінансової безпеки, який ґрунтується на поєднанні економічних, правових та інституційних механізмів. За таких умов особливої актуальності набуває дослідження зарубіжного досвіду забезпечення фінансової безпеки та визначення можливостей його адаптації в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовано комплексний підхід, що зумовив використання загальнонаукових та спеціально-наукових методів. Зокрема, порівняльно-правовий метод використано для аналізу досвіду країн Європейського Союзу у сфері забезпечення фінансової безпеки та визначення можливостей його адаптації в Україні. Формально-юридичний метод застосовано для дослідження нормативно-правових актів, що регулюють фінансову сферу. Системно-структурний метод дозволив виокремити основні елементи та складові фінансової безпеки держави. Функціональний метод використано для визначення ролі та повноважень суб'єктів забезпечення фінансової безпеки. Для узагальнення результатів дослідження та формулювання висновків і пропозицій застосовано методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції та аналогії.

Основні результати дослідження. У статті здійснено комплексний аналіз міжнародних, зокрема європейських, підходів до забезпечення фінансової безпеки держави та визначено їх ключові інституційні й правові особливості. Встановлено, що ефективні моделі фінансової безпеки ґрунтуються на поєднанні бюджетної, боргової, податкової, банківської та валютної політики із належним рівнем державного контролю та взаємодії з приватним сектором. Проаналізовано досвід окремих країн Європейського Союзу щодо формування механізмів фінансової стабільності, управління ризиками та забезпечення економічного зростання. Обґрунтовано, що важливими чинниками ефективності є чітке визначення національних інтересів, інституційна узгодженість, а також адаптивність до глобальних викликів. Визначено пріоритетні напрями вдосконалення системи фінансової безпеки України, зокрема через модернізацію законодавства, підвищення ефективності державного управління, зменшення боргового навантаження та імплементацію кращих європейських практик.

Висновки та конкретні пропозиції автора. Запропоновано вдосконалення правового забезпечення фінансової безпеки України через комплексний та системний підхід, який доцільно реалізувати в таких ключових напрямках: 1) затвердження цілісної та оновленої концепції забезпечення фінансової безпеки держави з урахуванням сучасних викликів і адаптації позитивного міжнародного досвіду; 2) підвищення ефективності управління публічними фінансами, зокрема через удосконалення бюджетної політики, скорочення дефіциту бюджетів та зменшення боргового навантаження; 3) реалізація структурних

фінансово-правових реформ у промисловій, валютній та інвестиційній сферах, що сприятиме стабільному економічному зростанню; 4) інституційне зміцнення системи фінансової безпеки за рахунок підвищення координації державних органів та запровадження ефективних механізмів фінансово-правового контролю з урахуванням європейських практик взаємодії держави, бізнесу та суспільства; 5) поглиблення євроінтеграційного вектора розвитку, що дасть змогу забезпечити підвищення конкурентоспроможності національної економіки та зміцнення фінансової безпеки України в умовах глобалізаційних процесів та відповідно до європейських стандартів.

Ключові слова: фінансова безпека, економічна безпека, національна безпека, національна фінансова безпека, публічні фінанси, фінансовий контроль, фінансові правовідносини, фінансово-правові реформи, фінансова політика, Європейський Союз, євроінтеграція, міжнародний досвід.

The current stage of development of the financial and economic system is characterised by intensifying globalisation processes, the integration of national economies, and the growing influence of external factors on the financial stability of states. In such circumstances, financial security takes on crucial importance as a component of national security and a prerequisite for sustainable economic development. At the same time, Ukraine faces a number of systemic problems in the area of legal safeguards for financial security, including rising public debt, ineffective budgetary policy, imbalances in the public finance system, insufficient institutional capacity and the incomplete nature of structural economic reforms. Despite the intensification of European integration processes and the partial implementation of European approaches, the domestic financial security system remains insufficiently adapted to contemporary challenges and threats. At the same time, the experience of European Union member states demonstrates the effectiveness of a comprehensive approach to ensuring financial security, based on a combination of economic, legal and institutional mechanisms. Under these circumstances, it is particularly relevant to study international experience in ensuring financial security and to identify opportunities for its adaptation in Ukraine.

Purpose. The aim of this article is to analyse the experience of European countries in ensuring state financial security, as well as to identify key areas and mechanisms for improving Ukraine's financial security system, taking into account contemporary challenges and European integration processes.

Methods. To achieve this aim, a comprehensive approach was adopted, involving the use of both general and specialised scientific methods. In particular, the comparative legal method was used to analyse the experience of European Union countries in the field of ensuring financial security and to identify opportunities for its adaptation in Ukraine. The formal legal method was applied to examine the provisions of regulatory legal acts governing the financial sector. The systemic-structural method enabled the identification of the main elements and components of a state's financial security. The functional method was used to determine the roles and powers of the entities responsible for ensuring financial security. To summarise the research findings and formulate conclusions and recommendations, methods of analysis, synthesis, induction, deduction and analogy were employed.

Results. *This article provides a comprehensive analysis of international, and in particular European, approaches to ensuring a state's financial security and identifies their key institutional and legal features. It has been established that effective models of financial security are based on a combination of budgetary, debt, tax, banking and monetary policies, coupled with an appropriate level of state control and cooperation with the private sector. The experience of individual European Union countries in establishing mechanisms for financial stability, risk management and ensuring economic growth is analysed. It is argued that key factors for effectiveness include a clear definition of national interests, institutional coherence, and adaptability to global challenges. Priority areas for improving Ukraine's financial security system have been identified, in particular through the modernisation of legislation, enhancing the effectiveness of public administration, reducing the debt burden, and implementing best European practices.*

Conclusion. *It is proposed to improve the legal framework for Ukraine's financial security through a comprehensive and systematic approach, which should be implemented in the following key areas: 1) the adoption of a coherent and updated concept for ensuring the state's financial security, taking into account contemporary challenges and adapting best international practices; 2) improving the efficiency of public finance management, in particular through the improvement of budgetary policy, the reduction of budget deficits and the alleviation of the debt burden; 3) the implementation of structural financial and legal reforms in the industrial, currency and investment sectors, which will contribute to stable economic growth; 4) institutionally strengthening the financial security system by improving coordination between state bodies and introducing effective mechanisms for financial and legal control, taking into account European practices of interaction between the state, business and society; 5) deepening the European integration vector of development, which will ensure an increase in the competitiveness of the national economy and the strengthening of Ukraine's financial security in the context of globalisation processes and in accordance with European standards.*

Keywords: *financial security, economic security, national security, national financial security, public finances, financial control, financial legal relations, financial and legal reforms, financial policy, European Union, European integration, international experience.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку фінансово-економічної системи характеризується посиленням глобалізаційних процесів, інтеграцією національних економік та зростанням впливу зовнішніх чинників на фінансову стабільність держав. У таких умовах фінансова безпека набуває визначального значення як складова національної безпеки та передумова сталого економічного розвитку. Водночас в Україні спостерігається низка системних проблем у сфері правового забезпечення фінансової безпеки, зокрема зростання державного боргу, неефективність бюджетної політики, дисбаланси в системі публічних фінансів, недостатній рівень інституційної спроможності та незавершеність структурних економічних реформ. Попри активізацію євроінтеграційних процесів та часткову імплементацію європейських підходів, вітчизняна система фінансової безпеки залишається недостатньо адаптованою до сучасних викликів і загроз. Водночас досвід держав Європейського Союзу свідчить про ефективність комплексного підходу

Глух М. В., Саввопуло К. В., Лекарь А. С. Міжнародний досвід правового забезпечення фінансової безпеки

до забезпечення фінансової безпеки, який ґрунтується на поєднанні економічних, правових та інституційних механізмів. За таких умов особливої актуальності набуває дослідження зарубіжного досвіду забезпечення фінансової безпеки та визначення можливостей його адаптації в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, а саме: А. О. Бондар, З. В. Гбур, В. М. Довгань, В. П. Загарій, О. А. Кириченко, Л. С. Козак, С. М. Лаптев, В. І. Мельник, М. В. Ніколайчук, В. М. Нижник, В. О. Онищенко, О. А. Пробоїв, К. С. Радзівіл, О. М. Резнік, В. С. Сідак, О. В. Тимошенко, Н. М. Ухналь тощо. Зокрема, Н. М. Ухналь досліджує проблеми фінансової безпеки України в умовах трансформаційних процесів, акцентуючи увагу на сучасних викликах у фінансово-економічній сфері. О. В. Тимошенко аналізує досвід європейських країн щодо формування фінансово-економічної безпеки та обґрунтовує можливості його застосування в Україні. Л. С. Козак розглядає тенденції розвитку економічної безпеки Європейського Союзу в умовах глобалізації та визначає чинники її ефективності. В. О. Онищенко досліджує міжнародний досвід забезпечення економічної безпеки держави та можливості його імплементації в національну практику. В. М. Нижник і М. В. Ніколайчук приділяють увагу питанням економічної безпеки України в контексті євроатлантичних інтеграційних процесів. А. О. Бондар досліджує світовий досвід державного управління економічною безпекою та напрями його використання в Україні. О. М. Резнік здійснює порівняльний аналіз сутності економічної безпеки України та країн Європейського Союзу. В. І. Мельник висвітлює зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки на прикладі країн Центральної та Східної Європи. К. С. Радзівіл досліджує адміністративно-правові аспекти забезпечення фінансової безпеки України.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень у сфері забезпечення фінансової безпеки держави, низка важливих аспектів залишається недостатньо розкритою, а саме потребують подальшого наукового опрацювання питання комплексної адаптації європейського досвіду до національних умов України з урахуванням її економічних, інституційних та правових особливостей. Недостатньо дослідженими залишаються механізми інтеграції окремих складових фінансової безпеки (бюджетної, боргової, податкової, банківської) в цілісну ефективну систему публічного управління. Окремої уваги потребує проблема підвищення інституційної спроможності органів державної влади у сфері забезпечення фінансової безпеки, а також розроблення дієвих інструментів реагування на сучасні глобальні виклики, зокрема фінансову нестабільність, боргові ризики та зовнішньоекономічні загрози.

Метою написання статті є аналіз досвіду країн Європи щодо забезпечення фінансової безпеки держави, а також визначення ключових напрямів і механізмів удосконалення системи фінансової безпеки України з урахуванням сучасних викликів та євроінтеграційних процесів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Досягнення поставленої мети зумовлює потребу у вирішенні таких наукових завдань: здійснити теоретичне узагальнення сутності фінансової безпеки як складової національної безпеки держави, дослідити міжнародний, зокрема європейський, досвід забезпечення фінансової безпеки,

визначити ключові інституційні та правові механізми формування фінансової безпеки в провідних країнах світу.

Виклад основного матеріалу. Становлення проблематики фінансової безпеки в будь-якій державі безпосередньо пов'язане з процесами формування її державності, усвідомленням і розвитком національних економічних інтересів, а також утвердженням суспільної свідомості й почуття національної ідентичності. В умовах євроінтеграції України особливого значення набуває врахування міжнародного досвіду у вирішенні складних питань правового забезпечення фінансової безпеки України, із запозиченням ефективних практик та уникненням негативних аспектів, за рахунок їх адаптації до національних умов. У сучасних реаліях фінансова безпека є однією із ключових складових економічної безпеки держави, водночас формуючи підґрунтя національної безпеки, стабільності та суверенітету України.

Фінансова безпека держави охоплює: безпеку в бюджетній сфері, сфері управління державним боргом, податковій сфері, сфері фінансів реального сектору економіки, банківській сфері, сфері валютного ринку та у сферах функціонування фондового ринку та небанківського фінансового сектору [1].

У структурі фінансової безпеки України ключове місце належить бюджетній складовій, оскільки саме її стан визначає можливості реалізації національних інтересів і забезпечення сталого економічного розвитку. Потреба в посиленні та ефективному забезпеченні фінансової безпеки зумовлена наявними проблемами у фінансово-економічній сфері України, зокрема зростанням зовнішньої заборгованості, недостатньою ефективністю бюджетної політики, дисбалансами в системі публічних фінансів і хронічною дефіцитністю бюджетів різних рівнів, що в сукупності створює ризики для стабільності фінансової системи України [2, с. 126–127].

Одним із показових прикладів забезпечення колективної фінансової безпеки є функціонування Європейського Союзу, в межах якого на основі відповідного договору сформовано економічний і валютний союз держав-членів. Так, Рада Міністрів Європейського Союзу визначає основні орієнтири економічної політики як окремих країн, так і об'єднання загалом, а також здійснює моніторинг економічного розвитку кожної держави-члена. Водночас визначається наявність ризиків виникнення кризових явищ, зумовлених нерівномірністю економічного розвитку, вразливістю національних валют окремих країн та повільністю реформ у сфері публічного управління. Інтеграційні процеси розглядаються як такі, що здатні забезпечити суттєві переваги для країн Європейського Союзу, зокрема через підвищення рівня фінансової безпеки та стимулювання економічного зростання. Практика держав Європейського Союзу свідчить, що належний рівень фінансової безпеки є важливим чинником утвердження держави в глобальному середовищі відповідно до її геополітичного потенціалу. Європейський Союз пропагує важливість європейської інтеграції з метою досягнення високого рівня конкурентоспроможності в умовах глобалізації. Окремо певні держави-члени Європейського Союзу мають набагато меншу кількість економічних ресурсів, ніж інші розвинені країни й ті, що розвиваються. Ефект синергії, що досягається через взаємообмін ресурсами, визначає здатність Європейського Союзу забезпечувати високий рівень фінансової безпеки та конкурентоспроможності. Кінцевою метою забезпечення фінансової безпеки в Європейському Союзі є

формування повністю інтегрованої Європи з однаковим рівнем життя в усіх країнах-учасниках [3, с. 2–3].

У більшості держав-членів Європейського Союзу ключовим пріоритетом політики фінансової безпеки, закріпленим у національних нормативних актах, є посилення простору стабільності в Європі через поглиблення інтеграційних процесів та реалізацію активної політики сусідства. Водночас доцільно розглядати концепцію фінансової безпеки Європейського Союзу передусім крізь призму фінансової стійкості окремих держав-членів з урахуванням їхніх національних доктрин, стратегій і програм у сфері забезпечення фінансової безпеки.

У межах дослідження фінансової безпеки на глобальному рівні доцільно звернутися до методологічного підходу, запропонованого Комісією ООН. Відповідно до вказаної методики рівень безпеки визначається через три ключові складові: економічний розвиток, освітній рівень та дотримання прав людини. Економічна складова оцінюється за показником валового внутрішнього продукту на душу населення, освітня – через середню тривалість навчання населення, а рівень забезпечення прав людини – за допомогою спеціального індексу, що розраховується за затвердженою методикою. Водночас О. В. Тимошенко вважає, що такий підхід має низку суттєвих обмежень, оскільки не враховує важливі аспекти, зокрема демографічні процеси, зовнішньоекономічну діяльність, інвестиційну та інноваційну складові. Це знижує його практичну цінність і ускладнює застосування в умовах України. Відтак зазначену методику доцільніше використовувати переважно для порівняльного аналізу базових показників України з відповідними індикаторами інших країн Європейського Союзу та світу [4, с. 54].

У контексті зміцнення соціально-економічної згуртованості держав-членів Європейського Союзу вагоме значення має Лісабонська стратегія. Згідно з положеннями цього документа, ключовими пріоритетами у сфері посилення фінансової безпеки як окремих країн, так і Європейського Союзу загалом визначено: застосування принципу спільного програмування, що реалізується в межах міжнародного співробітництва, активізацію інноваційної діяльності з метою підвищення конкурентоспроможності регіонів, розвиток сільських територій, а також зміцнення територіальної згуртованості за рахунок поступового розвитку значної частини регіонів Європейського Союзу [5, с. 507].

Щодо досвіду окремих країн в аспекті правового забезпечення фінансової безпеки держави, то, наприклад, у Німеччині забезпечення фінансової безпеки в площині національних економічних інтересів реалізується через закріплення принципів соціального партнерства. Поміж іншим, у Німеччині відсутній окремий нормативно-правовий акт, присвячений концепції фінансової безпеки, а її правове забезпечення на практиці здійснюється через систему законів, що регулюють ключові сфери ринкової економіки та передбачають значні контрольні повноваження державних органів. Основні засади національної безпеки, включно із її фінансовою складовою, відображені у формі офіційних директив, зокрема директив Міністерства оборони. Фінансова безпека Німеччини розглядається як поєднання підтримки соціально-економічного розвитку, сприяння демократизації в Європі та світі, захисту від економічного тиску та забезпечення вільної торгівлі й доступу до ресурсів і ринків у межах справедливої світової економічної системи. На внутрішньому рівні стратегічною метою є забезпечення стабільного

економічного розвитку держави та підвищення матеріального й соціального добробуту населення. У зовнішньоекономічній площині, з урахуванням експортної орієнтації економіки, пріоритетом є стабільність і розширення ринків збуту [6, с. 88–91].

Основними інструментами забезпечення безпечного функціонування економіки Німеччини є заходи, спрямовані на підтримання цивілізованого характеру ринкових відносин, створення рівних умов конкуренції, запобігання монополізації окремих галузей, а також забезпечення стабільності національної валюти. Фінансова безпека держави в Німеччині фактично ототожнюється з підтриманням стабільного економічного зростання. Ключові засади національної безпеки, включно із її фінансовою складовою, закріплені в офіційній директиві Міністерства оборони. У цьому документі зазначається, що уряд Німеччини розглядає забезпечення фінансової безпеки як процес, спрямований на підтримку соціально-економічного прогресу та протидію економічному шантажу, сприяння демократизації, а також гарантування свободи торгівлі [7, с. 14].

Зі свого боку в забезпеченні фінансової безпеки Велика Британія орієнтується на розвиток приватного сектору, забезпечуючи йому значну підтримку з боку держави. У країні сформовано дієву систему, що ґрунтується на розгалуженій мережі інституцій, які взаємодіють із парламентом, урядом та бізнес-середовищем у процесі підготовки й реалізації рішень у сфері національної економічної безпеки [6, с. 88–91].

Політика забезпечення фінансової безпеки у Великій Британії тісно пов'язана з оборонною політикою, оскільки обидві сфери базуються на оцінці національних інтересів і реалізуються через механізми їх захисту. У фінансово-економічному вимірі національні інтереси трактуються як загальносуспільні господарські інтереси, що мають пріоритетне значення порівняно з іншими видами суспільних інтересів [8]. У Великій Британії загрози фінансовій безпеці поділяються на зовнішні та внутрішні, а також розподілені на ранги за ступенем їхньої значущості та ймовірністю реалізації, що дає змогу зосереджувати зусилля на прогнозуванні та запобіганні найбільш небезпечним ризикам з позиції національної економічної безпеки. Водночас у сфері мінімізації фінансових загроз уряд Великої Британії традиційно спирається на приватний сектор, забезпечуючи йому суттєву підтримку. Крім того, у країні функціонує розгалужена система інституцій, яка забезпечує ефективну взаємодію парламенту, уряду та бізнесу під час формування й реалізації рішень у сфері національної фінансової безпеки. До її складу, зокрема, входять такі організації, як Конфедерація британської промисловості, Рада з торгівлі зі Східною Європою, а також низка спеціалізованих об'єднань, що представляють інтереси промисловців і підприємницьких структур [9, с. 355].

Поміж іншим, прикладом у забезпеченні фінансової безпеки є Франція. У широкому розумінні фінансова безпека у Франції передбачає запобігання та мінімізацію фінансових загроз через впровадження нових механізмів регулювання, адаптації норм і структур міжнародної безпеки, а також формування розгалуженої мережі співпраці, зокрема між державним і приватним секторами. Основним державним актом, у якому закріплено окремі положення щодо забезпечення фінансової безпеки, є Закон «Про національну безпеку», ухвалений 1964 року. У французькій правовій доктрині національна фінансова безпека розглядається як сукупність заходів зі створення сприятливих внутрішніх і зовнішніх умов для підвищення добробуту населення та зміцнення економічного потенціалу держави [10].

Фінансова безпека забезпечується комплексом інструментів державного регулювання економіки. У Франції під час формування та ухвалення економічних рішень застосовуються критерії, спрямовані на зменшення вразливості господарської системи та збереження економічної основи незалежної зовнішньої політики. До таких критеріїв, зокрема, належать: подолання значних диспропорцій у рівнях економічного розвитку суб'єктів господарювання, недопущення надмірної зовнішньої залежності у стратегічних секторах економіки, а також мінімізація ризиків, пов'язаних із критичною залежністю від зовнішнього економічного середовища [11, с. 232].

Концепція фінансової безпеки в Іспанії значною мірою розглядається в контексті фінансової безпеки Європейського Союзу загалом. Водночас у країні сформовано ефективний механізм забезпечення національних інтересів у фінансово-економічній сфері. Його основу становлять гнучка законодавчо-нормативна база, чіткий розподіл повноважень між міністерствами, відомствами та іншими державними структурами щодо реалізації норм економічного розвитку, а також наявність на кожному етапі розвитку держави затверджених програм економічних пріоритетів, що мають обмежувати можливість надання індивідуальних привілеїв. Додатково важливу роль відіграє система спеціалізованих органів державного контролю. У системі забезпечення економічної стабільності та сталого розвитку значне місце займає визначення пріоритетних галузей національної промисловості, які підпадають під дію протекціоністських заходів, регулювання інвестиційних процесів, валютний контроль, а також детально розроблене законодавство, що регулює діяльність акціонерних товариств [12, с. 52].

В Італії для посилення адміністративно-правового забезпечення фінансово-економічної безпеки та забезпечення сталого розвитку економіки Італії, а також поступового вирішення проблем державного боргу, запровадили комплекс антикризових заходів, спрямованих на реформування політичних, економічних і соціальних інститутів держави. Основні напрями таких реформ охоплюють: 1) реформування бюджетної політики та податкової системи – у межах забезпечення соціальної стабільності та стимулювання економічного зростання у 2014–2017 роках було реалізовано низку заходів у рамках «Закону про стабільність», зокрема зниження ставки оподаткування доходів фізичних осіб для працівників із низьким рівнем доходу, обмеження щодо заробітних плат і премій керівників державних підприємств, а також скорочення витрат на утримання центральних органів влади та Сенату; 2) модернізацію промислової політики та покращення бізнес-клімату – підприємства отримали податкові стимули на придбання нового обладнання, а малі підприємства – можливість збільшення статутного капіталу за рахунок податкових пільг; 3) оптимізацію державного боргу через приватизацію – часткова приватизація понад 40 державних підприємств дала змогу залучити значні фінансові ресурси, зокрема у стратегічних секторах економіки (енергетика, транспорт, оборонна промисловість), що сприяло зменшенню боргового навантаження; 4) реформування інвестиційної політики – поліпшення інвестиційного клімату та спрощення процедур для іноземних інвесторів сприяли зростанню притоку іноземного капіталу в межах державної програми «Пункт прибуття – Італія»; 5) реформу зовнішньоекономічної політики – діяльність державних і громадських інституцій була переорієнтована на підтримку експортерів, що позитивно вплинуло на динаміку експорту до ключових

торговельних партнерів і розвиток пріоритетних галузей; 6) реформування соціальної, пенсійної та трудової систем – підвищення пенсійного віку й зміни в трудовому законодавстві були спрямовані на зменшення бюджетного навантаження та підвищення рівня зайнятості населення, що також сприяло зниженню безробіття. У сукупності зазначені заходи спрямовані на зміцнення фінансової стабільності Італії, підвищення конкурентоспроможності економіки та забезпечення довгострокової фінансової безпеки держави [13, с. 20].

Варто зазначити, що фінансово-економічна безпека в Італії є одним із ключових чинників забезпечення сталого розвитку національної економіки та існує складною багатофакторною категорією, яка відображає здатність економічної системи до розширеного відтворення з метою збалансованого, поступового й рівномірного задоволення суспільних потреб. Щодо можливостей використання італійського досвіду в Україні, потрібно зазначити, що на сучасному етапі в Україні ще не сформовано достатньо ефективної національної економічної системи, здатної забезпечити сталий прогрес держави та посилити інструменти внутрішньої й зовнішньої політики. Водночас недостатньо чітко визначеними залишаються національні економічні інтереси та пріоритети, без реалізації яких ускладняється процес формування інтегрованого до європейського простору суспільства. Потрібно враховувати, що в Італії відсутня окрема спеціалізована законодавча база, присвячена питанням фінансової безпеки, адже діяльність у цій сфері здійснюється переважно на основі міжнародних угод, стороною яких є держава. Основні методи забезпечення фінансової безпеки спрямовані передусім на захист інтересів національних виробників як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках [14, с. 111].

В Італії розслідування та розкриття злочинів у сфері оподаткування здійснюється не лише поліцією та Корпусом карабінерів, а й Фінансовою гвардією, яка організаційно входить до системи Міністерства економіки та фінансів. Вона виконує комплекс функцій, поєднуючи повноваження податкової інспекції, податкової поліції, а також митних і прикордонних органів [15, с. 405].

В. М. Довгань підсумовує, що однією з ключових умов ефективного функціонування держави є належний рівень її фінансової безпеки. Проведений аналіз підходів різних країн світу до забезпечення фінансової безпеки свідчить про загалом високий рівень її організації, який значною мірою визначається особливостями національного економічного розвитку та сукупністю інших внутрішніх і зовнішніх чинників. Вчений зауважує на необхідності удосконалення стратегічного механізму регулювання економічної сфери в Україні, зокрема підвищення ефективності реалізації національних фінансових інтересів, поступового зменшення боргового навантаження, а також перегляду урядової політики через проведення структурних реформ у промисловій, валютній та інвестиційній сферах. Крім того, вчений наголошує, що потребує оновлення та конкретизації концепції фінансової безпеки України з урахуванням регіональних особливостей розвитку, що сприятиме підвищенню ефективності економічної політики держави та зміцненню її позицій як на внутрішньому, так і на світовому ринку [16, с. 110].

Поміж іншого, політика забезпечення фінансової безпеки Чехії, Польщі, Словаччини та країн Балтії ґрунтується на зближенні національних інтересів із загальноєвропейськими пріоритетами, а також на політичній, економічній та інституційній трансформації

відповідно до західноєвропейських стандартів. Починаючи з 1990-х років, зазначені держави обрали схожу модель забезпечення фінансової безпеки, яка передбачала: аналіз геополітичної ситуації в регіоні, визначення стратегічного вектора розвитку, формування та реалізацію моделі економічної поведінки, зокрема у фінансовій сфері, відповідно до домінантних світових і регіональних тенденцій, зіставлення ключових кількісних і якісних показників розвитку з міжнародними стандартами, а також корегування курсу економічних реформ залежно від зовнішніх і внутрішніх викликів [17, с. 20].

Основними загрозами фінансової безпеки держав є складнощі переходу до ринкової економіки, проблеми становлення демократичних і ринкових інституцій, а в окремих випадках також обмежений доступ до імпорту стратегічно важливої сировини. Характеризуючи сучасний стан розвитку фінансової безпеки в країнах Європи, доцільно виокремити держави з порівняно стабільними фінансовими системами, до яких належать Велика Британія, Італія, Іспанія, Німеччина та Франція. Вказані держави переважно зосереджують зусилля на підвищенні ефективності національної економіки та водночас забезпечують належний рівень особистої фінансової безпеки громадян. Зі свого боку нові держави-члени Європейського Союзу (Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Чехія) здебільшого завершили реформи «першого покоління», пов'язані з реструктуризацією економіки, та перейшли до завершального етапу трансформації систем економічної безпеки. Загалом аналіз підходів до забезпечення фінансової безпеки в державах Європи свідчить про те, що її рівень формується під впливом широкого спектра чинників. На державному рівні базовими індикаторами оцінювання фінансової безпеки, які використовуються під час моделювання економічних перетворень, є показники валового національного продукту, валового внутрішнього продукту та національного доходу, зокрема в розрахунку на одну особу [18, с. 309].

Висновки. У кожній державі формуються власні механізми правового забезпечення фінансової безпеки, які можуть бути орієнтовані як на реалізацію національних і суспільних інтересів, так і на забезпечення стійкості економічного розвитку або ж на зменшення залежності національної економіки від зовнішніх ринків. У сучасних умовах забезпечення фінансової безпеки має стати одним із ключових напрямів зовнішньої політики України. Використання зарубіжного досвіду потребує врахування схожості завдань, цілей і пріоритетів національних стратегій, а також рівня економічного розвитку та ефективності інституційної системи управління й контролю у сфері фінансово-економічної безпеки. На основі такого підходу Україна може сформувати власну концепцію правового забезпечення фінансової безпеки, орієнтовану на забезпечення стабільного та ефективного розвитку національної економіки. Отже, вдосконалення правового забезпечення фінансової безпеки України потребує комплексного та системного підходу, який доцільно реалізувати в таких ключових напрямках: 1) затвердження цілісної та оновленої концепції забезпечення фінансової безпеки держави з урахуванням сучасних викликів і адаптації позитивного міжнародного досвіду; 2) підвищення ефективності управління публічними фінансами, зокрема через удосконалення бюджетної політики, скорочення дефіциту бюджетів та зменшення боргового навантаження; 3) реалізація структурних фінансово-правових реформ у промисловій, валютній та інвестиційній сферах, що сприятиме стабільному економічному зростанню; 4) інституційне зміцнення

системи фінансової безпеки через підвищення координації державних органів та запровадження ефективних механізмів фінансово-правового контролю з урахуванням європейських практик взаємодії держави, бізнесу та суспільства; 5) поглиблення євроінтеграційного вектора розвитку, що дасть змогу забезпечити підвищення конкурентоспроможності національної економіки та зміцнення фінансової безпеки України в умовах глобалізаційних процесів і відповідно до європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 № 569. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>
2. Ухналь Н. М. Фінансова безпека України в контексті сучасних трансформаційних процесів. *Наукові праці НДФІ*. 2014. Вип. 2. С. 126–138. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdfi_2014_2_15
3. Osepek A. Economic security and the European dream. URL : https://www.academia.edu/525483/Economic_Security_and_the_European_Dream
4. Тимошенко О. В. Досвід європейських країн щодо формування та забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. *Економіка та держава*. 2015. № 4. С. 52–57. URL : http://www.economy.in.ua/pdf/4_2015/13.pdf
5. Козак Л. С. Тенденції розвитку й ефективність забезпечення європейської економічної безпеки в умовах глобалізації економіки. *Управління проектами, системний аналіз і логістика*. 2012. Вип. 10. С. 505–512. URL : http://nbuv.gov.ua/jpdf/Upsal_2012_10_92.pdf
6. Онищенко В. О. Міжнародний досвід забезпечення економічної безпеки держави. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2014. № 26. С. 85–97. URL : [file:///C:/Users/acer/Downloads/ecmepi_2014_26\(1\)_12%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/acer/Downloads/ecmepi_2014_26(1)_12%20(1).pdf)
7. Нижник В. М., Ніколайчук М. В. Економічна безпека України в системі євроатлантичних інтеграційних процесів: навч. посіб. Хмельницький : ХНУ, 2008. 440 с.
8. Strong Britain Uncertainty National Security Strategy. URL : <http://www.official-documents.gov.uk>
9. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / О. А. Кириченко, В. С. Сідак, С. М. Лаптев та ін. К. : УЕП «Крок», 2008. 401 с.
10. Бондар А. О. Світовий досвід державного управління економічною безпекою та його використання в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 6. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_6_13
11. Резнік О. М. Порівняльний аналіз сутності економічної безпеки України та країн Європейського Союзу. *Форум права*. 2015. № 4. С. 232–236. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_4_42.pdf
12. Мельник В. І. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави (на прикладі країн Східної та Центральної Європи). *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія: Право. 2015. Вип. 1 (2). С. 50–57. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_pr_2015_1\(2\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_pr_2015_1(2)_10)

13. Пробоїв О. А. Економіка Італії в контексті кризи заборгованості країн ЄС. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2017. С. 19–23. URL : <https://dspace.wunu.edu.ua/items/b28bf176-a28c-4b92-9ba8-b68b76fff97e>
14. Гбур З. В. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 111–118. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2018_11_21
15. Загарій В. П. Монетарні важелі досягнення фінансової безпеки: досвід розвинених країн. *Бізнес Інформ*. 2014. № 4. С. 400–405. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_4_70
16. Довгань В. М., Любчик Л. В. Забезпечення фінансової безпеки: міжнародний досвід / наук. кер. О. В. Шакірова. *Фінансова безпека України на сучасному етапі* : зб. тез IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 28 листопада 2018 р. / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України, Навч.-наук. ін-т права, каф. фінансового права. Ірпінь, 2018. С. 106–110.
17. Радзівіл К. С. Забезпечення фінансової безпеки України (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Київський національний торговельно-економічний університет. К., 2012. 188 с.
18. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. К. : КНТЕУ, 2001. 309 с.

Дата надходження 27.02.2026

Дата прийняття 10.03.2026

Дата рекомендації 28.05.2026

Дата публікації 30.06.2026